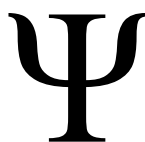

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie

VYHODNOTENIE

**kontraktu (0017/2012) uzavretého medzi Ministerstvom školstva SR
a Výskumným ústavom detskej psychológie a patopsychológie (VÚDPaP)
na riešenie vedecko-výskumných úloh v roku 2012**

Bratislava, apríl 2013

Úvod

Objem finančných prostriedkov určených na riešenie vedecko-výskumných úloh v roku 2012 bol stanovený v rozpočtovej kapitole MŠ SR (schválenej vládou i parlamentom SR) vo výške 637 944.- €. Táto čiastka, zahŕňajúca osobné náklady, služby a nákupy bola zakotvená v Kontrakte 0017/2012, ktorý vymedzuje organizačné, obsahové a finančné vzťahy medzi ústredným orgánom štátnej správy a ústredne riadenou organizáciou.

Všeobecná charakteristika plnenia kontraktu

V súlade s článkom III. kontraktu obe zúčastnené strany uplatňovali svoje práva a plnili záväzky:

- Ministerstvo školstva SR zabezpečilo financovanie predmetu činnosti.
- Ministerstvo školstva poskytlo odbornú pomoc a informácie potrebné na riešenie úloh.
- Ministerstvo školstva uplatnilo právo na priebežnú kontrolu plnenia úloh jedenkrát štvrtročne prostredníctvom účasti svojho zástupcu na zasadaniach Ústavnej rady VÚDPaP.
- VÚDPaP predkladal výstupy riešenia úloh v požadovanej kvalite a v termínoch stanovených Plánom hlavných úloh na rok 2012.
- VÚDPaP neprekročil kontraktom dohodnutý rozpočet.
- VÚDPaP dodržal náklady stanovené na riešenie jednotlivých úloh.

Plnenie kontrahovaných úloh realizovali zamestnanci ústavu predovšetkým výskumnými, prieskumnými a publikačnými aktivitami (konštruovanie výskumných a psychodiagnostických metodík, ich overovanie a štandardizácia, vyhodnocovanie nimi získaných údajov, štatistické spracovanie a publikovanie výsledkov v odborných periodikách a na odborných podujatiach), ďalej školiacimi, supervíznymi, expertíznymi, lektorskými, koordinačnými, metodickými a organizačnými aktivitami (zvyšovanie odborných kompetencií zamestnancov škôl a školských zariadení) a aktivitami zameranými na konkrétnu pomoc deťom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a ich rodičom (psychodiagnostika mimoriadne nadaných detí, psychodiagnostika a psychoterapia hendikepovaných detí, detí zo znevýhodneného sociálneho prostredia i detí ohrozených sociálnou patológiou, vyhotovovanie individuálnych výchovno-vzdelávacích programov pre integrované deti).

Vecné plnenie kontraktovaných úloh (čl. IV.)

Jednotlivé úlohy zakotvené v Kontrakte boli z obsahového hľadiska projektované tak, aby reagovali na aktuálne prebiehajúcu školskú reformu vymedzenú *Zákomom č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní* a tiež na požiadavky Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2012 - 2016. Dôraz sa kládol na systematický rozvoj jednotlivca, najmä jeho poznávacích schopností (kognitivizácia), emocionality (emocionalizácia), prosociálneho správania (socializácia), schopnosti prevziať zodpovednosť za seba a riadiť sám seba (autoregulácia), schopnosti tvorivého riešenia problémov (kreativizácia) a vôle k sústavnému zdokonaľovaniu sa a sebarozvoju (motivácia). Značná časť úloh bola koncipovaná tak, aby ich výsledky boli využiteľné pri plnení zámerov *Koncepcie pedagogicko-psychologického poradenského systému a jeho implementácie do prax*, ktorú schválila vláda SR v roku 2007.

Kontrahované úlohy zároveň odrážali aktuálnu potrebu venovať zvýšenú pozornosť jednotlivým skupinám detskej populácie – deťom so špeciálnymi edukačnými potrebami (hendikepovaným deťom so senzorickým, mentálnym alebo telesným postihom), deťom ohrozeným sociálnou patológiou a závislosťami, ďalej mimoriadne nadaným deťom i deťom vyrastajúcim v málo podnetnom sociálnom prostredí.

1. Úlohy zadané sekciou regionálneho školstva

Metodické vedenie a koordinácia práce školských zariadení pôsobiacich v oblasti výchovného a psychologického poradenstva a prevencie a odborných zamestnancov KŠÚ

V rámci riešenia tejto úlohy sa v spolupráci s MPC pripravili učebné zdroje pre kontinuálne vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov. Odborne a organizačne sa pripravili a zabezpečili tri odborné kolokviá riaditeľov a zamestnancov CPPPaP. Pre odborných zamestnancov sa organizačne aj odborne pripravili Sociálno-psychologický výcvik v metóde krátkej intervencie drogových závislostí (100 hodín, 26 účastníkov).

V rámci edičnej činnosti sa kabinet podieľal na vydávaní metodických materiálov (iedu). Pre odborných zamestnancov sa pripravili a vydali tri metodické materiály pre oblasť prevencie a poradenstva. Poskytovali sa metodické služby a informácie pre CPPPaP a RC, LVS, DC v SR.

Rozvíjanie kognitívnych a komunikačných schopností rómskych detí zo sociálne znevýhodneného prostredia. Metodická príručka pre pedagógov.

V tomto roku sa podrobnejšie analyzovali výsledky logitudinálneho výskumu s cieľom upresniť a vymedziť jednotlivé oblasti kognitívneho vývinu a procesov čítania, ktoré budú predmetom stimulačných programov. Rozpracovala sa obsahová náplň metodickej príručky a cieľová skupina, ktorá bude zahŕňať nielen rómske deti zo SZP na začiatku školskej dochádzky, ale aj deti staršieho školského veku. Metodická príručka pre pedagógov bude obsahovať stimulačné programy na rozvíjanie: rečových a jazykových kompetencií, verbálneho a neverbálneho usudzovania, kvantitatívnych schopností, sekvenčných procesov spracovania informácií a čitateľskej gramotnosti.

Vydávanie časopisu Psychológia a patopsychológia dieťaťa

V roku 2012 vyšli všetky 4 čísla časopisu, čo predstavuje 384 strán odborného textu + 16 strán obálok.

Integrovaný systém včasnej prevencie sociálnej patológie s dôrazom na optimalizáciu biologickej, sociálnej, psychickej, kultúrovej, resp. spirituálnej regulácie správania

V sledovanom období sa uskutočnila komparácia literárnych zdrojov domácej a zahraničnej proveniencie. Na základe tejto analýzy sa vytvoril teoretický model ideových východísk pracovného modelu *Integrovaného systému optimalizácie biologickej, sociálnej, psychickej, kultúrovej a spirituálnej regulácie správania*, vychádzajúc predovšetkým z koncepcie Damiána Kováča (2006).

Nový prístup v prevencii sa experimentálne overoval v prevencii pri znižovaní konzumácie alkoholu a s ňou spojenými rizikami u detí a adolescentov. Kľúčové metódy v rámci multiúrovňovej intervencie boli zamerané na 4 cieľové skupiny: 1. adolescenti/mladí ľudia, 2. rodičia, 3. tzv. kľúčové osoby a 4. predajcovia alkoholu v danej lokalite. Výskumný súbor tvorili žiaci ZŠ (N=77; 14,5 rokov), ktorí sa zúčastnili jednej z multiúrovňových intervencií zameraných na prevenciu konzumácie alkoholu u detí a adolescentov. Cieľom bolo posilnenie zručností mladých ľudí zvládať rizikové situácie prostredníctvom metód zážitkového učenia spolu s rovesníckym vzdelávaním a psychoedukáciou. Porovnaním experimentálnej a kontrolnej skupiny (žiaci, ktorí sa nezúčastnili intervencie) sa zistili rozdiely vo vnímaní rizika, postojevoé posuny v sebahodnotení vlastných kompetencií, rozdiely v kopingových stratégiách a v informovanosti detí o alkohole.

Internet a jeho vplyv na psychický vývin detí a dospelých

V rámci výskumnej úlohy sa spracovali výstupy v oblasti - Rodičovská mediácia a jej užitočnosť. Zo škály rodičovskej mediácie použitej v EU Kids Online výskume (2010) a ďalších relevantných položiek bolo faktorovou analýzou abstrahovaných 5 faktorov, ktoré pre vzorku detí a adolescentov vo veku 11-18 rokov predstavuje 5 subškál s dostatočnou reliabilitou. S tým, ako veľmi sa rodičia starajú o ich bezpečnosť v prostredí internetu, ako intenzívne im sprostredkovávajú rodičovskú mediáciu, sú deti prevažne spokojné. V porovnaní s európskymi deťmi majú slovenské deti častejšie pocit, že ich rodičia nemajú dostatočný prehľad o tom, čo robievajú online. Viac ako polovica detí si myslí, že prehľad rodičov je slabý a až 13,7% detí hovorí o tom, že ich rodičia vôbec nemajú prehľad o ich aktivitách na internete. Väčšina detí (63,7%) rodičmi stanovené pravidlá ohľadom ich používania internetu neporušujú. V porovnaní s adolescentmi viac menších detí porušuje rodičovské pravidlá, avšak mladšie deti majú stanovených viac pravidiel, významne viac celkovej mediácie rodičov a dvakrát tak často si želajú menej pozornosti zo strany rodičov. Z uvedeného vyplýva, že reštriktívna mediácia, zvlášť ak je jedinou stratégiou, nie je dostatočná. Deti si nájdu spôsob ako porušovať rodičovské pravidlá. Dôležité je sprostredkovať deťom informácie o bezpečnom správaní sa na internete. Najčastejšie deti vnímajú aktívnu rodičovskú mediáciu bezpečného správania sa na internete. Pokračuje spolupráca v rámci programu Európskej komisie Safer Internet Programme EU KIDS ONLINE III (2011 - 2014).

2. Úlohy na základe požiadavky zadávateľa, ktorých užívateľom sú právnické osoby (školy, školské zariadenia a ich zamestnanci)

Vytvorenie a štandardizovanie testu školskej pripravenosti

Na základe štatistickej analýzy výsledkov overovania bola pripravená finálna podoba testu zameraného na zisťovanie aspektov školskej pripravenosti rómskych detí zo sociálne znevýhodneného, jazykovo a kultúrne odlišného prostredia. Cieľom metodiky je identifikovať oblasti, významné pri vzdelávaní detí od prvého ročníka ZŠ, o ktoré sa v edukácii dá opierať, resp. ktorým treba venovať zvýšenú pozornosť v čase pred začiatkom školskej dochádzky, príp. v jej prvom roku.

Optimalizácia psychologických, pedagogických a sociálnych metód selektívnej prevencie sociálnej patológie

V roku 2012 sa uskutočnila inventarizácia najpoužívanejších metód prevencie v jednotlivých aplikačných oblastiach výchovného poradenstva a prevencie. Systémová analýza inventarizácie bola prediskutovaná na pracovnej porade MVK a na jej základe boli stanovené strategické východiská plánu riešenia tejto úlohy na rok 2013.

Depistážnym prieskumom sa zisťovali možnosti systematického posilňovania preventívnej dimenzie systému výchovného poradenstva a prevencie v školskom rezorte, aby sa získal prehľad o reálnych kvantitatívnych ukazovateľoch poradenských, psychologických a preventívnych potrebách mladej generácie na celoštátnej ako i na regionálnej úrovni.

Prieskumné dotazníky (pre učiteľa, výchovného poradcu) boli prostredníctvom Centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (CPPPaP) distribuované do 2063 základných škôl. Návratnosť bola 87,06% (1796 ZŠ).

Celoslovenský priemer žiakov s poruchami učenia je 10,58% z celkovej populácie. Kraje – Košický, Trenčiansky a Banskobystrický majú vyšší počet žiakov s PU ako je slovenský priemer. Zistené výsledky poukazujú na vysoký počet detí s poruchami učenia, čo súvisí s vyššími finančnými nárokmi na integráciu

Celoslovenský priemer žiakov s poruchami správania je 6,83% z celkovej populácie. Percentuálne rozloženie podľa okresov je v rozmedzí od 3,56% až po 12,29%. Vysokému počtu detí s poruchami správania sa nedostáva adekvátne odborná starostlivosť.

Výsledky prieskumu vytvárajú argumentačné a koncepčné predpoklady postupnej intenzifikácie činnosti tak výchovných poradcov a koordinátorov prevencie v školách, ako i zariadení výchovného poradenstva a prevencie v okresných a krajských mestách.

Overovanie integrácie zdravotne znevýhodnených a intaktných detí v špeciálnom predškolskom zariadení

V šk. roku 2011/2012 sa sledoval priebeh individuálneho začlenenia troch detí so zdravotným znevýhodnením. Deti sa vzdelávali v triede s počujúcimi rovesníkmi podľa programu ISCED 0 – predprimárneho vzdelávania nultého stupňa a boli vybraté na základe psychologického a špeciálnopedagogického vyšetrenia po súhlase ich zákonných zástupcov. Okrem priebežného sledovania ich rečových, kognitívnych a sociálnych aktivít sa podporoval odborný rast učiteľiek formou konzultácií, sprístupňovaním novších poznatkov a informácií z odbornej literatúry a vedeckých konferencií i z vlastných výskumných aktivít. Zážitkové programy a aktivity boli zacielené na stimuláciu empatie a podporu pozitívnych postojov

a prístupov učiteliek k všetkým zvereným deťom. Pri koncoročnom zhodnotení sa zaznamenalo zlepšenie sledovaných ukazovateľov v oblasti sluchovej percepcie a diferenciacie, v úrovni porozumenia hovorenej reči a v adjustácii na kolektív počujúcich spolužiakov. Rodičia i pedagógovia najviac oceňovali zmeny v sociálnom správaní ako samostatnosť, nebojnosť a pribojnosť. Menej úspešná bola stimulácia jemnej motoriky a grafomotoriky chlapca. U dievčat s narušenou komunikačnou schopnosťou v zmysle vývinovej dysfázie a expresívnej poruchy reči sa pod vplyvom pravidelnej a intenzívnej logopedickej a špeciálnopedagogickej starostlivosti zlepšili viaceré parametre rečových funkcií. V správaní počujúcich detí sa zaznamenali prejavy prosociálneho správania k integrovaným spolužiakom i voči sebe navzájom. Výhodou obrátenej integrácie sa ukázali aj spoločné kontakty a aktivity integrovaných detí s deťmi zo špeciálnych tried, čo podporuje formovanie identity detí so sluchovým postihnutím. O priebehu a výsledkoch experimentálneho sledovania boli v roku 2012 vypracované dve správy pre SRŠ MŠVVaŠ SR.

Interdisciplinárna konferencia s medzinárodnou účasťou Dieťa v ohrození XXI.

XXI. ročník konferencie Dieťa v ohrození: Technológia integrovaného systému prevencie ohrozovania detí a mládeže v realite postmodernej spoločnosti. Paneurópska vysoká škola, CPPPaP Bratislava I a VÚDPaP. Bratislava, 16. 12. 2011. Na konferencii bolo prezentovaných 15 príspevkov a 8 posterov. Z konferencie bude publikovaný zborník príspevkov.

Metodická pomoc pri identifikácii a starostlivosti o intelektovo nadané deti

V rámci realizácie tejto úlohy prebiehal druhý kurz akreditovaného špecializačného vzdelávania učiteľov č. 535/2011 Edukácia intelektovo nadaných detí v základnej škole, kurz akreditovaného inovačného vzdelávania špeciálnych pedagógov č. 759/2012 Špeciálnopedagogická starostlivosť o intelektovo nadané deti (žiacov) a prvý kurz akreditovaného inovačného vzdelávania psychológov č. 760/2012 Psychologická starostlivosť o intelektovo nadané deti. Realizoval sa vzdelávací kurz Identifikácia intelektovo nadaných detí a diagnostika tvorivosti.

V štádiu prípravy je nový štátny vzdelávací program pre školy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním (v spolupráci so ŠMNDaG v Bratislave). Vzhľadom na to, že tento program musí nadväzovať na štátny vzdelávací program pre bežné školy, nebolo možné prácu ukončiť – ŠPÚ má v pláne predložiť nový štátny vzdelávací program až v marci 2013.

Na VÚDPaP sa priebežne obracajú psychológovia, učitelia, špeciálni pedagógovia, riaditelia škôl i pracovníci školských úradov so žiadosťami o metodické usmernenia v konkrétnych prípadoch pri integrácii nadaných žiakov.

Rómski žiaci v našich školách

Obsahový zámer: Publikácia priblíži poznatky získané z realizovaných výskumných úloh týkajúcich sa rómskych detí a žiakov. Pripravené sú anotácie základných 6 kapitol.

Vzdelávanie a participácia na kontinuálnom kariérovom raste odborných zamestnancov CPPPaP

Viedli a lektorovali sa prezenčné vzdelávacie podujatia v rámci akreditovaných vzdelávacích programov: Edukácia intelektovo nadaných detí v základnej škole (9 učiteľov), Špeciálnopedagogická starostlivosť o intelektovo nadané deti (žiakov) (7 učiteľov), Psychologická starostlivosť o intelektovo nadané deti (9 psychológov).

Participovalo sa na overovaní kompetencií zamestnancov v zmysle § 35 ods. 6 Zákona č.317/2009 Z. z. ako členovia skúšobných komisií pre 78 odborných zamestnancov

V roku 2012 sa na VÚDPaP spracovali viaceré učebné zdroje využiteľné v kontinuálnom vzdelávaní odborných a pedagogických zamestnancov systému VPaP.

Odborníci z VÚDPaP participovali pri tvorbe metodiky na spracovávanie profesijných štandardov odborných a pedagogických zamestnancov v školstve a ich špecializácií v systéme VPaP.

3. Úlohy na základe požiadavky zadávateľa, ktorých užívateľom sú fyzické osoby (deti so špeciálnymi edukačnými potrebami – nadané deti a deti s rôznymi druhmi postihnutia a ich rodiny, poslucháči psychológie, sociálnej práce a pedagogických odborov)

Detské centrum – starostlivosť o deti so špeciálnymi edukačnými potrebami

Detské centrum poskytuje multidisciplinárne ambulantné služby deťom s postihnutím, s vývinovými poruchami učenia, s odchýlkami v emočnom a sociálnom vývine, školsky neúspešným deťom a ich rodinám. Najčastejšie diagnózy sú: DMO, mentálna retardácia, narušený vývin reči, vývinové poruchy učenia.

V roku 2012 pribudlo 239 nových klientov, celkovo využilo ambulantné služby 420 klientov. Uskutočnilo sa viac ako 4 728 terapeutických sedení.

Súčasťou ambulantných služieb je diagnosticko-terapeutická skupina s poldenným pobytom pod vedením liečebnej pedagogičky, ktorú priebežne navštevovalo 5 detí (dieťa s DMO + MR, dieťa s rázštepom chrbtice, dieťa s Downovým syndrómom, dieťa s onkologickým ochorením, dieťa s MR), 5 detí (s oneskoreným psychomotorickým vývinom, Downovým syndrómom, narušeným rečovým vývinom, suspektnou pervazívnou poruchou, DMO) na opakované pobyty.

V Detskom centre prebiehali odborné praxe a stáže pre študentov psychológie FFUK, UCM a TU a študentov viacerých odborov PedFUK.

Pokračovala spolupráca so školami a školskými poradenskými zariadeniami pri integrovaní žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Zariadenie dennej výchovnej a vzdelávacej starostlivosti

Zariadenie poskytuje edukačnú starostlivosť integrovanej skupine zdravých a postihnutých detí. Skupinu navštevovalo 5 postihnutých detí (1 dieťa DMO+MR, 2 deti s Downovým syndrómom, dve deti s oneskoreným vývinom nerozprávajúce) a 10 zdravých. Okrem stimulácie vývinu a predškolskej prípravy je práca orientovaná najmä na sociálnu integráciu postihnutých detí.

V rámci stáží a odborných praxí zariadenie navštevovali študenti UK, UCM a TU.

Závěrečné hodnotenie

- úlohy s termínom ukončenia v roku 2012 boli splnené
- ostatné úlohy boli realizované v súlade s časovým harmonogramom zakotveným v projektoch alebo majú trvalý charakter
- ukončené výskumné úlohy boli obhajované pred oponentskou komisiou
- kvalita nevýskumných úloh je stanovená mierou akceptácie zo strany zriaďovateľského rezortu, škôl a školských zariadení ako aj zo strany užívateľskej verejnosti (postihnuté deti a ich rodičia)
- poskytnuté finančné prostriedky boli použité na plnenie jednotlivých úloh v súlade s kontraktom.